

1. Objasniti pojam e-uprave

E-uprava ili na engleskom e-government predstavlja obezbeđivanje servisa javne administracije građanima i biznisu elektronskim putem.

Cilj e-uprave jeste povećanje efikasnosti, transparentnosti, lakoći pristupa i mogućnosti odgovora na zahteve građana korišćenjem informaciono-komunikacionih tehnologija u unutrašnjem menadžmentu javnog sektora, kao i u svakodnevnim odnosima sa građanima i drugim korisnicima javnih usluga.

Takodje jedan od ciljeva e-uprave je omogućavanje lakše, jeftinije i transparentnije interakcije između vlade i građana (G2C), vlade i kompanija (G2B), kao i samih vladinih organizacija (G2G).

E-uprava obuhvata sledeće aktivnosti:

- Slanje informacija preko interneta
- Dvosmerna interakcija između državnih agencija i građana, poslovnih subjekata itd.
- Upravljanje

2. Šta je javna uprava?

Javna uprava (javna administracija) je sprovođenje vladine politike kao i akademska disciplina koja proučava ovu primenu i priprema državne službenike za rad u javnoj službi.

Definiše se kao *"Javno vođenje javnih poslova direktno odgovorno za izvršne akcije"* i ona predstavlja važno područje savremene političke, pravne i ekonomske misli. Posebno su važna iskustva razvijenih i prosperitetnih sistema koji su pravovremeno prepoznali potrebu da dobro urede svoje države.

Proces stvaranja moderne javne uprave podstaknut je širenjem novih tehnologija, ali u osmišljanju reforme javne uprave jedna od početnih pretpostavki je promena i pravne regulative. To je prvi talas transformacije koji je preduslov za opštu modernizaciju uprave. Ta modernizacija, od republičke uprave do jedinica lokalne samouprave značajno će unaprediti procese rada u njima tako što će se povećati efikasnost, efektivnost i ekonomičnost i time pružiti veći komfort građanima i bržu, dvosmernu, komunikaciju.

3. Šta treba da omogući savremena uprava?

Jedna savremena uprava treba da omogući:

- Efikasno ostvarivanje prava i interesa građana
- Zaštitu ljudskih prava
- Zaštitu javnih interesa
- Poboljšane kvaliteta života svakog građanina
- Efikasnu samokontrolu
- Stručnu pripremu racionalnih zakona
- Da pomogne realizaciji svojinske transformacije

Širok spektar aktivnosti uprave praćen je i određenim tendencijama kao što su: porast organizacionih oblika (ovo usledjuje porastu broja službenika), unutrašnja diferencija, smanjenje prinude, profesionalizacija i depolitizacija, kao i transparentnost u radu (rezultati i kvalitet moraju biti dostupni javnosti).

4. Pojam lokalne samouprave

Lokalna samouprava je autonomni sistem upravljanja lokalnim zajednicama, nastanjen na užim delovima državne teritorije. Razvijenost lokalne samouprave je i jedan od uslova demokratije i pravne države. Za državu je obaveza da stvori uslove za neprestano funkcionisanje lokalne zajednice kao celine. Organi lokalne samouprave dobijaju ovlašćenja neposredno od građana, a ne od države. Čak i kad ti organi vrše neke poslove mogu ih raditi autonomno, sa mogućnošću da način izvršavanja tog ovlašćenja prilagode svojim uslovima.

5. Faze razvoja e-uprave

Razvoj elektronske uprave mogu se najbolje predstaviti u četiri faze:

- Prisustvo - prevodjenje podataka u digitalni oblik i njihovo predstavljanje na internetu
- Interakcija - učešće ciljnih grupa u različitim procesima i dostupnost određenih usluga
- Transakcija - dvosmerna razmena informacija i obavljanje različitih usluga
- Transformacija - potpuna integracija procesa i transformaciona promena

6. Osnovni modaliteti e-uprave

E-uprava koristi informacione i telekomunikacione tehnologije sa ciljem radikalnih izmena u pružanju usluga građanima i javnosti, poslovnim subjektima i drugim pravnim licima, kao i zaposlenima u upravi i drugim nivoima uprave.

U konceptu e-uprave mogu se izdvojiti 4 najvažnije ciljne grupe:

- Javna uprava (**G**overnment)
- Zaposleni (**E**mployee)
- Poslovni sektor (**B**usiness)
- Građani (**C**itizen)

Njihova interakcija se najčešće navodi engleskim skraćenicama (G2C, G2B, G2G, C2G...).

7. G2C

Osnovne komponente G2C interakcije su posetioci, informacije, online servisi i digitalna demokratija. Ovi servisi podrazumevaju omogućavanje transakcija kao što su podnošenje zahteva, obnove dozvola, plaćanje poreza, a obavljaju se jednostavnije i u kraćem roku nego kod komunikacije lice-u-lice. Takodje cilj komunikacijejavne uprave ka građanima (preko interneta) jeste i omogućavanje servisa koji služe za javno informisanje.

G2C inicijative se odražavaju i na samu vladu jer je jedan od osnovnih ciljeva inicijative kreiranje servisa na kojima će građani moći obavljati razne usluge, naročito one za koje bi bilo potrebno posetiti nekoliko agencija, a za koje im neće biti potrebno da kontaktiraju svaku od njih.

8. G2B

Ova interakcija jeste zasnovana na servisu komunikacije između vlade i poslovnih subjekata (preko interneta i ektraneta). Osnovne komponente su snadbjevanje, informacije i servisi koji olakšavaju rad sa poslovnim subjektima nudeći im verifikovane podatke i eliminišu nepotrebno sakupljanje podataka i stvaraju osnove za ostvarivanje e-poslovanje.

Inicijative vlade da ostvari komunikaciju ka poslovnom sektoru privlači pažnju zbog želje samog poslovnog sektora da se neke stvari obavljaju brže i jeftinije i da neke usluge, koje su se do sada radile neelektronskim putem (registracija preduzeća, izdavanje raznih uverenja i potvrda, statističke analize...), postanu dostupne i elektronski.

9. G2G

Ovaj servis je zasnovan na principu intraneta i on omogućava unapredjenje saradnje organa koji se nalaze na različitim nivoima državne uprave, kao i stvaranje partnerstva između njih. Iz mnogih razloga G2G predstavlja ključni faktor e-uprave.

Dosta stručnjaka nalaže da se odnosi između sektora u državnoj upravi moraju ojačati i unaprediti pre nego što se omogući bilo kakva interakcija sa javnošću.

G2G uključuje i deljenje podataka elektronskim putem između zaposlenih u vladi na nacionalnom i lokalnom nivou.

10. G2E

Ovaj servis je zasnovan na principu intraneta i njegove osnovne komponente su tzv. "chat room", oglasna tabla, učenje, servisi koji su interni, servisi javne uprave koji primenom novih IT smanjuju troškove rada, a povećavaju efikasnost, pouzdanost, sigurnost i kvalitet istog.

11. B2G

Ovaj servis služi za komunikaciju poslovnih lica sa javnom upravom zasnovan na konceptu interneta i ekstraneta. Cilj ove komunikacije jeste povezivanje i udruživanje državnih institucija i preduzeća sa ciljem razmene potrebnih informacija.

12. Sigurnost podataka i informacija

Informacije su postale jedan od najvažnijih strateških resursa, a zbog razvoja informatike one su smeštene u računare. Mnogi naučni, privredni, bezbednosni, lični i drugi podaci mogu imati vrlo visoku scenu, pogotovo ako se iskoriste u zlonamerne svrhe.

Zbog te vrednosti, one su vrlo pogodna meta za ljude koji se bave kriminalom, a pošto je elektronska uprava još u fazi razvoja (to znači da njen rad još nije u potpunosti obezbeđen i regulisan zakonom) ona ostavlja dosta praznina koje se mogu iskoristiti za razne napade.

Računarski kriminal stvara se kroz najrazličitije oblike zloupotrebe samih računara, postojeća krivična dela ne predstavljaju zaokruženu celinu jer se sa razvojem tehnologije javljaju i novi načini zloupotrebe nje same.

Informacioni sistemi koji postoje na nivou čitave e-uprave, njena povezanost sa internetom, kao i baze podataka je čine pogodnom metom.

E-uprava mora imati okvir siguran za rad sa informacijama, ovo podrazumjeva da se moraju preduzeti sve mere zaštite u informacionim sistemima e-uprave kako bi se minimizirala mogućnost gubitka informacija ili njihovo menjanje i korišćenje. Zbog toga rešenja se moraju razviti i to je od ključnog značaja jer svi korisnici servisa e-uprave moraju se osećati sigurno dok ga koriste.

Mere zaštite podataka u javnoj upravi, takodje, imaju značajan uticaj i na povećanje elektronske sigurnosti u celom društvu..

13. PKI infrastruktura

Public Key Infrastructure (PKI) je set pravila, zakona, hardvera, softvera i procedura koje su potrebne da se kreiraju, održavaju, distribuiraju, koriste i izbacuju digitalni sertifikati i da se radi sa enkripcijom pomoću javnih ključeva.

Digitalni sertifikati se koriste da bi se ustanovilo da li neki javni ključ pripada nekom telu. PKI pravi digitalne sertifikate koji povezuju javne ključeve sa telima, bezbedno skladišti te sertifikate u centralnom direktorijumu i briše ih (izbacuje iz upotrebe) ako je potrebno.

PKI se sastoji iz:

- Autoriteta za sertifikate (CA) koji skladište, izdaju i potpisuju digitalne sertifikate
- Registracionog autoriteta (RA) koji verifikuje identitet tela koji zahtevaju da se njihovi digitalni sertifikati skladište u CA
- Centralni direktorijum, tj. mesto gde se skladište ključevi
- Sistem za menadžment sertifikata
- Pravilnik PKI

14. Digitalni sertifikat

Digitalni sertifikat je elektronski dokument koji izdaje sertifikaciono telo. Digitalni sertifikat se može najbolje opisati kao digitalna lična karta zato što sadrži podatke o korisniku sertifikata, kao i izdavaču sertifikata.

Kada se sertifikat izda, izdaju se i javni kriptografski ključ (Public key), kao i njegov tajni kriptografski ključ (Secret/Private key). Sertifikaciono telo garantuje tačnost podataka u sertifikatu tj. garantuje da javni ključ koji se nalazi u sertifikatu pripada korisniku čiji su podaci navedeni u istom tom sertifikatu. Digitalni sertifikat je nemoguće falsifikovati jer je potpisan tajnim kriptografskim ključem sertifikacionog tela.

15. Digitalni potpis

Digitalni potpis ili šema digitalnog potpisa jeste tip asimetrične kriptografije. Za poruke koje se šalju kroz nesigurnu mrežu, dobra implementacija algoritma digitalnog potpisa bila bi ona koja primaoca "ubedjuje" da je poruka poslata od pravog pošiljaoca i tako poruci će se dati neko poverenje.

Digitalni potpisi koji su pravilno implementirani su mnogo teži za kopiranje od ručnih potpisa.

Digitalni potpisi imaju 2 algoritma:

- Potpisujući algoritam koji kao ulaz ima poruku i privatni ključ da bi izlaz bio potpis
- Verifikujući algoritam koji kada se kao ulaz uzme poruka, javni ključ i potpis, odlučuje da li će tu poruku odbaciti ili prihvatiti.

16. Sertifikaciono telo

Sertifikaciono telo predstavlja najvišu tačku u čitavom PKI sistemu. Osnovni zadatak je da garantuje vezu između javnog ključa i identiteta određenog subjekta tako što se izdaju privatni ključevi pomoću asimetričnog algoritma.

Svaki subjekat ima mogućnost da verifikuje digitalni potpis, na bazi javnog ključa asimetričnog kriptografskog algoritma sertifikacionog tela, koji je poznat i dostupan svim korisnicima.

Sertifikaciono telo je odgovorno za pružanje sledećih usluga:

- Registraciju korisnika
- Formiranje prvog asimetričnog para ključeva za potrebe autentikacije
- Formiranje drugog asimetričnog para ključeva za potrebe kreiranja kvalifikovanog elektronskog potpisa
- Distribuciju privatnog ključa i kvalifikovanih elektronskih sertifikata (na način propisan zakonom)
- Upavljanje procedurom opozivanja sertifikata
- Obezbeđivanje statusa opozvanosti sertifikata

17. Sertifikaciona tela u Rep. Srbiji

U Rep. Srbiji ovlašćena tela za izdavanje sertifikata su:

- Javno preduzeće "Pošte Srbije"
- Privredna komora Srbije
- Sertifikaciono telo MUP Rep. Srbije
- Halcom CA
- "E-Smart Systems" d.o.o..

18. Registraciono telo

Registraciono telo jeste pravno lice koje vrši proveru identiteta korisnika i potpisnika sertifikata i kreira zahtev za izdavanje sertifikata, ali isto tako to telo ne izdaje sertifikat.

19. Kriptografija

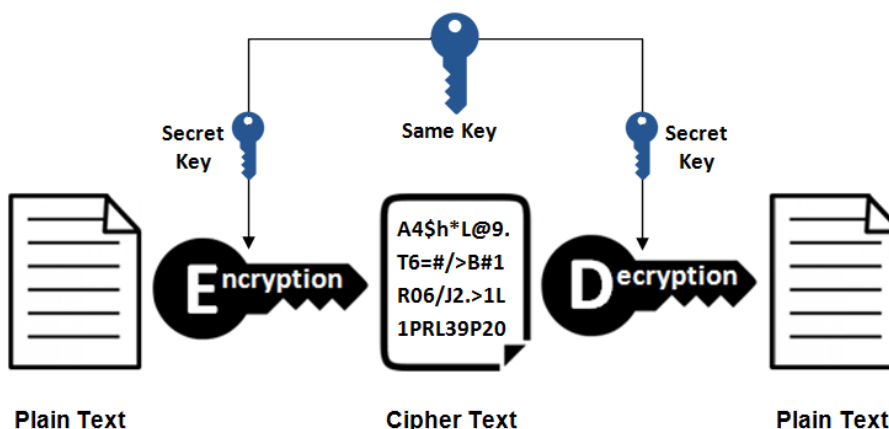
Kriptografija je metoda korišćenja viših matematičkih principa za prenos i skladištenje podataka u određenoj formi tako da samo oni kojima su ti podaci namenjeni mogu ih procesovati i čitati.

Enkripcija je ključan pojam u kriptografiji - to je proces gde se neka poruka enkoduje u formatu takvomda neko ko prisluškuje ne može da ga čita. Dekripcija je proces gde se neka enkodovana poruka prevodi u nama čitljivu formu podataka.

20. Simetrična kriptografija

Simetrična kriptografija je jednostavan vid kriptografije, koji koristi samo jedan ključ da šifruje i dešifrue podatke. AES, Blowfish, RC4, DES, RC5 i RC6 su neki algoritmi simetrične enkripcije.

Symmetric Encryption

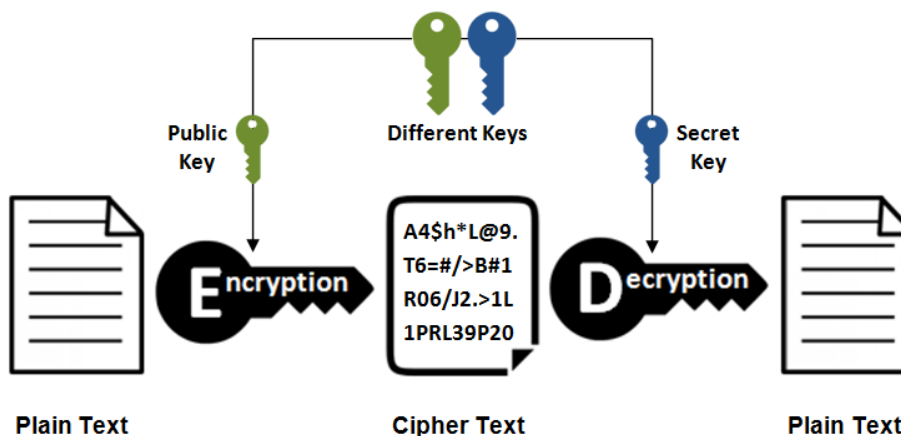

21. Asimetrična kriptografija

Asimetrična kriptografija je složeniji i noviji vid kriptografije, koji koristi 2 ključa prilikom šifrovanja i dešifrovanja. Jedan za šifrovanje, drugi za dešifrovanje.

Ovde umesto 2 tajna ključa, prilikom enkripcije se koristi javni ključ.

Asymmetric Encryption

22. Prednosti e-uprave

Neke od prednosti e-uprave su:

- Zadovoljstvo korisnika brzinom usluge
- Uredjenost dokumentacije
- Pristup informacijama
- Preglednost poslovanja
- Smanjenje korupcije
- Povećanja jasnosti
- Veće pogodnosti (olakšice)
- Porast prihoda i smanjenje troškova
- Usluga je dostupna 24/7

23. Prepreke za uvodjenje e-uprave

Prepreke su:

- Nizak nivo digitalne pismenosti
- Problemi sa obukom kadra
- Nedostatak zakona
- Nedostatak para (imate da mi date za leba?)
- Nezainteresovanost rukovodioca
- Nedovoljna umreženost
- Slaba infrastruktura
- Problemi sigurnosnih sistema

24. Portal e-uprave

Jedan od najvažnijih infrastrukturnih elemenata elektronske uprave je centralni portal e-uprave. Portal, predstavlja jedinstvenu tačku pristupa građana i privrednih subjekata radi korišćenja određenih servisa same uprave.

Portal treba da objedini sve web sajtove pojedinih ministarstva, republičkih uprava i republičkih upravnih organizacija u jedinstveni portal iz sledećih razloga:

- da bude centralna i jedinstvena tačka pristupa i ostvarivanja e-servisa za građane i privredne subjekte
- da se centralizovano i na samo jednom mestu vrši identifikacija (autentikacija i autorizacija) građana i privrednih subjekata
- da služi kao jedinstvena tačka za publikaciju online e-servisa organa uprave

25. Glavne karakteristike koncepta e-uprave

Koncept e-uprave predviđa interaktivne elektronske usluge prilagodjene potrebama građana i privrede, koje su integrisane na svim nivoima javnog sektora, pa tako korisnici online servisa će koristiti servise samo ako vide njihove prednosti i uštedu u odnosu na dosadašnji način rada javne uprave.

Glavne karakteristike koncepta su:

- Postojanje više različitih komunikacionih kanala koji omogućavaju pristup javnim uslugama
- Javne usluge su organizovane prema potrebama njihovih korisnika
- Usluge koji organi uprave pružaju su potpuno međjusobno integrisane, umesto da predstavljaju zasebne, izolovane, celine
- Zahtevi korisnika prihvaćeni na prijemnim mestima transparentno se obrađuju u pozadini, bez obzira na broj različitih organa koji učestvuju u obradi. U pružanju usluga, neki organ se može osloniti na usluge drugih organa

- Gradjanima i poslovnim subjektima je potrebna minimalna dokumentacija da bi podneli neki zahtev

Reči autora: "Jbg, moralo je ovo malo da prekupi na kraju... majku mu **jebem**", 20.11.2022.
P.S. Simel, drago mi je što sad nećeš moći da kopiraš